

Kozsán Balázs¹

Demokratikus erózió és az alkotmánybíróságok - egyes hatáskörei közötti összefüggések

Bevezetés

2024-es év igazán különleges volt a közvetlen demokrácia kifejezési módjának szempontjából: a világon több mint 70 országban tartottak választásokat, különös tekintettel a transzatlanti régióra, amin belül az amerikai és az európai választópolgárok is az urnák elé járultak. Ezek közül számomra kifejezetten érdekes volt a 2024. november 24-ei romániai elnökválasztás, ahol a román alkotmánybíróság (*Curtea constituțională a româniei*) december 6-án 92/2024-es döntésében az első forduló eredményét megsemmisítette külső állami és nem állami szereplők befolyására hivatkozva.² Ez indította el bennem a gondolatot, hogy demokrácia és az alkotmánybíráskodás fogalma hogyan egyeztethető össze olyan esetekben, amikor az alkotmánybíróságok nem a törvényhozás ellensúlyaként jelennek meg, hanem közvetlenül a népakaratba (akár szükségszerűen) avatkoznak be.

Az esettanulmány ismertetését követően fenti gondolatmenetemhez először meg kell vizsgálnom a demokrácia fogalmi elemeit. Ezt követően pedig az alkotmánybíróságok kialakulására helyezem a hangsúlyt különös tekintettel a centralizált modellre, mivel ezen alkotmánybíróságok kiegészültek a kelsen-i elképzelés óta olyan „idegen” hatáskörökkel, mint a fent említett államfői választások ellenőrzése. Tanulmányom utolsó részében pedig azt vizsgálom meg, hogy ezen hatáskör gyakorlásának milyen következményei lehetnek a demokráciára (népakaratra) és a taláros testület későbbi megítélésére.

1. Esettanulmány Romániából

A román elnökválasztás első fordulójára 2024. november 24-én került sor, a választópolgárok közvetlenül adhatták le a szavazatukat az államfőjelöltekre. A független jelöltként induló, szélsőjobboldali *Călin Georgescu* az előrejelzéseket felülmúlva teljesített az első helyen a szavazatok 22, 94 százalékának megszerzésével. Mivel egyik fél sem szerezte meg az abszolút többséget, az elnökválasztás második fordulójának megtartását december 8-ára tűzték ki. A román alkotmánybíróság december 2-án hitelesítette az eredményt, azonban a napokkal később nyilvánosságra hozott titkosszolgálati jelentés miatt az alkotmánybíróság az első forduló eredményét megsemmisítette. Ezen intézményi aktus hivatkozási alapjául a román alkotmány szolgált, mely szerint a taláros testület hatáskörébe tartozik: „*a felügyelet Románia Elnökének a megválasztásával kapcsolatos eljárás betartására és a választás eredményének igazolása.*”³ A végzésben felhívott további két törvény⁴ sem tartalmaz további részletes szabályozást az eljárással kapcsolatban, így az alkotmányos szerv kiterjesztő értelmezéssel járt el *ex officio* az ügyben. Az Emberi Jogok Európai Bírósága pedig szintén elutasította *Georgescu* indítványát, azonban érdekes, hogy az Emberi Jogok Európai Egyezményének hivatkozott cikkei közül egyiket sem vizsgáltam érdemben, az ügyre nem alkalmazhatónak nyilvánította a strasbourgi testület. A szabad választáshoz való jog (3. cikk) helybenhagyó értelmezésben Románia államszerkezete miatt csak a parlamenti választásokra alkalmazható,⁵ a tisztességes tárgyaláshoz (6. cikk) és a hatékony jogorvoslathoz való jogról (13. cikk) pedig azt mondta ki, hogy mivel a döntés az elnökjelölt polgári jogait nem érintette, és az büntetőjogi vádnak nem

¹ Joghallgató, SZTE Állam- és Jogtudományi Kar

² 32/2024 CCR ruling, Official Gazette No 1231, para. 5.

³ Románia alkotmánya, 146. cikk f) pont

(http://jog.sapientia.ro/data/hallgatok/letoltesek/Romania_alkotmánya_HU.pdf)

⁴ Law No. 47/1992. Article 37 (1) and Law No. 370/2004. Article 3

⁵ *Călin GEORGESCU vs Romania* (Application no. 37327/24) Judgement of 11 February 2025, ECHR No. 26.

tekinthető, ezért jogsérelem hiányában nem hivatkozhatóak.⁶ Az ügy további fejleménye az volt, hogy a román választási bizottság március 9-én elutasította a politikus indulását a májusi ismételt elnökválasztáson, amit az alkotmánybíróság március 11-ei döntésével véglegesített, a köztes időszakban büntetőjogi eljárás indult a politikus ellen, vádemelésre azonban azóta sem került sor, az országban az eseményeket szervezett tüntetések kísérték. Ezen eseménysorozat vetette fel bennem annak a kérdését, hogy valójában az alkotmánybíróság feladata-e, ha szükséges, beavatkozni a népakaratba és az ilyen döntések milyen hatással lehetnek magára a demokráciára. Azonban ahhoz, hogy ezekre a kérdésekre választ tudjak adni, először meg kell vizsgáljam a demokrácia fogalmát és az alkotmánybíróság jogintézményét.

2. Demokrácia – fogalmi alapvetések

Alapvetően a demokrácia szó görög eredetű, jelentése a nép akarata, hatalma. A fogalom használata az ókorban jelent meg első ízben a görög városállamok korszakában, ahol az athéni poliszt illették legkorábban ezzel a jelzővel. A görög filozófusok államelméleti munkájukban is reflektáltak a fogalomra, Arisztotelész a demokráciát a többség uralmának korcs alakjának tekintette.⁷ Napjainkban a demokrácia fogalma két oldalról közelíthető meg: deskriptív értelemben azt vizsgáljuk meg, mik a demokrácia egyes elemei; míg a normatív leírás során már a demokrácielméletek alapján annak igazolására is sor kerül. Mivel az utóbbi esetben is a demokrácia fogalmának meghatározása szükséges, dolgozatomban a deskriptív (leíró) perspektívát alkalmazom, hiszen ahogyan az a későbbiekben majd látható, az alkotmánybíráskodás intézménye is ebből vezethető le. Fontos azonban leszögezni, hogy mind a két esetben a demokrácia fogalmának alapját a népnek, a választópolgárok közösségének egyenlősége jellemzi.⁸ Ezen felfogás a kontinentális Európában a felvilágosodással párhuzamosan jelent meg a XVIII. században elsőként az Emberi és Polgári Jogok Deklarációjában, amely kimondta a jogi egyenlőség elvét. Mindez szakított a korábbi születés és vallási alapú rendi egyenlőtlenség adta társadalmi berendezkedéssel, és táptalajt nyújtott a későbbi liberális demokráciák kialakulásához.

2.1 A demokrácia eljárási értelemben

Ezen megközelítésben a demokrácia nem más, mint a többség akaratának érvényesülése korábban meghatározott eljárási rend alapján. Ezen kijelentés visszavezethető a társadalmi szerződések gondolatára (Thomas Hobbes, John Locke), Jean Jacques Rousseau megfogalmazásában a főhatalom alapja a nép.⁹ Bár a közbeszédformáló viták, és a törvényjavaslatok társadalmi egyeztetésre történő megküldése is befolyásoló hatással bírnak törvényhozásra, a modern kori államokban, a képviselői demokráciák korszakában a közhatalom gyakorlása elsősorban a választásokon érhető tetten, amelyek biztosítják a demokratikus legitimitáció elvét, mely szerint közhatalom gyakorlása csak akkor lehetséges, amennyiben az választások, kinevezések hibátlan láncolatán keresztül visszavezethető a népre, a választópolgárok összességére.¹⁰ A demokráciának ebben az értelmében tehát különleges szerepet foglal el a közvetett demokrácia ezen eszköze, amelynek előfeltétele az összes demokráciaelmélet szerint is az, hogy „a politikai vezetők rendszeres időközönként nyílt verseny

⁶ Călin GEORGESCU vs Romania (Application no. 37327/24) Judgement of 11 February 2025, ECHR No. 29.

⁷ ARISZTOTELÉSZ: *Politika III.* 7. (<https://mek.oszk.hu/04900/04966/04966.htm#3>)

⁸ BRAGYÓVA ANDRÁS: Alkotmánybíráskodás és demokrácia. In: Acta Universitatis Szegediensis : acta juridica et politica, 1996/49. 141. p. (https://acta.bibl.u-szeged.hu/6871/1/juridpol_049_135-159.pdf)

⁹ CSINK LÓRÁNT-SCHANDA BALÁZS: Az alkotmányosság. In: Trócsányi László et al. (szerk): *Bevezetés az alkotmányjogba*. Orac Kiadó. Budapest, 2023. 70. p.

¹⁰ 38/1993. (VI. 11.) AB határozat, ABH 1993, 256., 262-263.

során, a választások kimenetelét előre nem látható módon küzdjenek meg egymással egy titkos, általános és egyenlő választójog alapján a választópolgárok szavazataiért.”¹¹ Fontos azonban itt megemlíteni megítélésem szerint, hogy a választások szabad és tisztességes mivoltához szükségképpen hozzátartozik a demokratikus közvélemény alakításához szükséges sajtó- és szólásszabadság, illetve a közbeszédformáló médiapluralizmus, hiszen ezek a választási eljárást befolyásolják közvetlenül.

2.2 A demokrácia tartalmi elemei

Bár a közvélekedésben a demokrácia sokszor a többségi elv azonosításával jelenik meg, azonban az érem másik oldala szubsztantív elemekben rejlik. Ebben az esetben a demokrácia mint igazolás jelenik meg, hogy egy állami szerv vagy norma egy másik normához viszonyítva helyesnek tekinthető-e.¹² Itt jelenik meg tehát az alkotmányosság követelménye, a viszonyítási alapot az alapvető alkotmányos értékek adják, amelyek alkotmányjogi szempontból a jogrendszer „betontalpatzatát” biztosítják. Jelen esetben általánosan érvényesülő jogelvek körébe sorolom a materiális és formális jogállamiságot, a hatalomelválasztás elvét, az ezekhez kacsolt fékek és ellensúlyok rendszerét és az állampolgárokat megillető alapjogokat. Ezen fogalmak megemlítése kizárólag azok rendszertani (demokrácia tartalmi oldala) elhelyezését szolgálja, ezen alapelvek vizsgálata külön dolgozat témája, az azonban elmondható róluk, hogy a XVIII. századtól kezdődően fokozatosan az európai jogi kultúra részét képezték és napjainkban már az országok közös alkotmányos hagyományának részei.

A demokrácia két oldalának kapcsolata a legegyszerűbben a következőképpen írható le: (1) az eljárási oldal, a többség véleménye alapfeltétele a szubsztantív oldal érvényesülésének, (2) összeütközés esetében a szubsztantív oldalon alapuló érvek erősebbek, mert ha nem így lenne akkor az eljárási oldal szupremáciája kiüresítené a tartalmi oldalt.¹³ Pontosan emiatt indokolt az alkotmánybíróság jogintézménye, hiszen működésükkel a fent említett feladatot látják el: egy konkrét normát vonnak alkotmányossági kontroll alá és vizsgálják azt az alkotmány rendelkezései alapján.

3. Az alkotmánybíráskodás igazolása – jogelmélet vagy gyakorlat

A felvilágosodás korszakától kezdődően egyre erősödött a jogfilozófiában a parlamenti szupremácia gondolata. A korábbi rendi alapú, jogi egyenlőtlenség elvén szerveződő társadalmak az alkotmányozás korszakával felszámolódtak, és a jogegyenlőség és népszuverenitás mentén kezdetek el szerveződni. Azonban az alkotmányos értékek érvényre jutását egyetlen szerv sem ellenőrizte, a demokrácia formai oldala, a többségi elv dominált, mivel a „népakarat” korlátozása a történelmi előzmények (késő rendi kor és az azt követő abszolutista időszak) miatt nem volt kívánatos. Bár a jogpozitivizmussal szemben megjelent a természetjogi gondolkodás is a 18. században, amely úgy tartotta, hogy vannak olyan általános jogelvek, amelyeket az aktuális törvényhozás nem sérthet meg, és ezáltal örök érvényűek, a két irányzat összhangjára csupán 1946-ban a *Radbruch*-i formula nyújtott megoldást. A többségek zsarnokságával foglalkozott többek között *Tocquille* is a 19. században, aki úgy fogalmazott művében, hogy a legfőbb veszélyforrás nem törvényhozás gyengeségében, hanem annak

¹¹ PÓCZA KÁLMÁN: Az alkotmánybíráskodás intézménye demokráciaelméleti szempontból. In: Berkes Lilla-Csink Lóránt (szerk.): Az ombudsmani rendszer és az alkotmánybíráskodás átalakulása. Tanulmányok az alapjogvédelem köréből. Pázmány Press. Budapest, 2015. 186. p.

¹² BRAGYOVA 1996, 147. p.

¹³ BRAGYOVA 1996, 150. p.

erejében és a zsarnokság elleni biztosítékok hiányában rejlik Amerikában.¹⁴ Mindennek a gyakorlati beigazolása került sor a 20. században totalitárius diktatúrák kialakulásával, amely helyesen mutatott rá arra, hogy a többség akarata mellett a demokrácia korábban említett tartalmi elemeit is ki kell kényszeríteni egy jogrendben. Ékes példaként szolgálhat erre a weimari köztársaság 1933 után a felhatalmazási törvénynek köszönhetően, amely által a demokráciának formai oldala sem valósult meg országban, hiszen a törvényhozásba képviseleti úton sem lehetett (valójában) beleszólni vagy a 1936-os szovjet alkotmány, amely bár tartalmazott alapjogi katalógust, azonban azok formalitása miatt az utókor azt csupán „sztálini bazárnak” tekintette. A fent említett gyakorlati példák igazolják az intézmény létjogosultságát annak ellenére, hogy az a jogirodalomban a demokráciaelméletek szempontjából továbbra is vitatott. A skála egyik végét képező liberális álláspont szerint a demokratikus döntéshozatal módjára kell helyezni a hangsúlyt, és az intézményes rendszerben minél több ellenőrzési végpontot kell beépíteni, annak érdekében, hogy a hatalmi koncentráció elkerülhető legyen. Ezen felfogás az alkotmánybíráskodásnak jelentős szerepet tulajdonít különös tekintettel az egyéni alapjogvédelemre. A szembenálló többségi álláspont szerint, egy elvnek, a többség akaratának kell érvényesülnie a döntéshozatalban, ezáltal elutasítják azt, hogy egy szűk elit felülírja a népakaratot. Fontos azonban megemlíteni, hogy ezen elmélet kiindulópontját képezi az, hogy a kormányzó többség egy pluralista társadalom alapján koalíciós módon jön létre, így nem foglalkozik a homogén társadalom adta veszély kérdéseivel.¹⁵ Az alkotmánybíráskodással szemben kritikus, az intézmény működésével kapcsolatban megszorító értelmezést alkalmaz, elvárása az alkotmány szövegpozitivisták szemlélete.

Az értelmezési skála bármely oldaláról is közelítjük meg a kérdést, a gyakorlati példák is azt támasztják alá, hogy az alkotmánybíráskodás intézménye szükséges eleme az alkotmányos demokráciának, annak érdekében, hogy a demokrácia szubsztantív elemei valóban érvényesüljenek. Azonban a szükségesség mellett az, hogy milyen hatáskörökkel ruházzuk fel az érintett szervet, releváns kérdésként merül fel, amelyre elsősorban az alkotmánybírói modellek adnak választ.

A következőkben a kelsen-i típusú centralizált modellt veszem vizsgálódásom alapjául, és arra keresem a választ, hogy a jogintézmény eredeti céljától, a normakontrolltól, „idegen” hatáskörök (például államfői választások ellenőrzése) milyen hatással vannak a demokrácia eljárási oldalára, a népakarat képződésére. Vizsgálódásom fókuszja azért nem terjed ki a decentralizált modellre, mivel az ottani bíróságok mindig egy adott ügyhez kötötteen járnak el (konkrét normakontroll), azonban ahogyan azt a román példa is mutatja a centralizált modellben a bíróságok akár *ex officio* is tehetnek intézkedéseket.

3.1 A normakontroll és „hívatlan vendégek”

Az alkotmánybíráskodások lényege nem más, mint a már korábban említett normakontroll: jogszabály helyességének vizsgálata az alkotmánnyal szemben. *Hans Kelsen* az 1920-as években alkotta meg *Tiszta jogtan* című művét, amelyben a lépcsőzetes jogforrási hierarchia és a jogrendszer egységének gondolata így szól: „egy norma bizonyos rendhez tartozik, csak azáltal tűnik ki, hogy érvényessége a rendet létesítő alapszabályra vezethető vissza.”¹⁶ Mivel ennek a folyamatnak szükségképpen eleme egy államilag megalkotott norma, ennek a

¹⁴ ALEXIS DE TOCQUEVILLE: Democracy in America. 251. p. (file:///C:/Users/user/Downloads/pg815-images-3(1).pdf)

¹⁵ CSINK 2015, 215. p.

¹⁶ HANS KELSEN: Tiszta Jogtan. ELTE Bibó István Szakkollégium. Budapest, 1988 35. p. (file:///C:/Users/user/Downloads/tiszta-jogtan-reine-rechtslehre-1934-bibo-istvan-forditasaban-1937-9639149411_compress.pdf)

jogintézménynek a célja a törvényhozás alkotmányosságának bírói felülvizsgálata. A fenti mintára 1920-ban az Osztrák Köztársaságban felállított modell a leányéletűnek bizonyult, az alkotmánybíráskodás valódi elterjedése Európában a második világháború utánra tehető.¹⁷ A centralizált modell elsődleges jellemzője, hogy az alkotmánybíráskodást egy önálló, független szerv látja el a bírósági szervezetrendszerrel elkülönülve. Másik sajátossága az absztrakt normakontroll, ami lehetőséget ad jogszabály alkotmányos vizsgálatára konkrét ügy hiányában is. Az alkalmazott jogkövetkezmények tekintetében pedig az alkotmánybíróság a jogszabályt végső esetben megsemmisíti, így *erga omnes* „negatív jogalkotóként” tevékenykedik. *Hans Kelsen* elképzelését követve: „a „normaellenes norma” vagy csak megsemmisíthető, tehát megszüntetéséig érvényes és így szabályszerű norma, vagy pedig semmis, és akkor nem norma.”¹⁸ Ugyanezt a hatást a decentralizált modellben a bíróságok a precedensjogi kultúra miatt jogszabály figyelmen kívül hagyásával érik el, hiszen végső soron az érintett jogszabály a későbbiekben azonos tényállás esetén hivatkozási alapul nem szolgálhat.

A második világháborút követően a decentralizált modell eleinte Nyugat-Európa államaiban terjedt el, majd az itt létrejövő alkotmánybíróságok (osztrák, olasz, német és francia) mintáját követték rendszerváltozást követően a posztkommunista régió országai alkotmányos rendjük kialakításában, és a több afrikai ország is hasonlóképpen járt el a gyarmatbirodalmak felbomlását követően. Mindemellett a diktatúrák korszakának negatív hatása miatt a kelsen-i modell továbbfejlesztése is megtörtént, az alkotmányos szervek hatásköri listája „idegen” elemekkel¹⁹ bővültek a demokrácia feletti örökösök érdekében. Példaként szolgálhat erre a német alkotmánybíróság (*Bundesverfassungsgericht*) azon hatásköre, amely az alkotmányellenesen működő pártok működését betilthatja vagy kizárhatja az állami támogatásból²⁰ vagy a francia Alkotmánytanács (*Conseil Constitutionnel*) kompetenciája a köztársasági elnök megválasztásának törvényességi örökösök felett.²¹ Az utóbbi hatáskörgyakorlás során többször felmerült a bíróságok elfogultsága, amely sokszor politikailag instabil helyzethez vezetett az országban. Ilyen jelenségnek tekinthető az amerikai Legfelsőbb Bíróság *Bush v. Gore*, 531 U.S. 98 (2000) döntése, amikor bár a bíróság konkrétan az amerikai alkotmány felhatalmazása alapján nem rendelkezett hatáskörrel az elnöki választás eredményének hitelesítésére, azonban mivel az ügy Florida állam szavazatainak újraszámolásáról szólt, amely 25 szavazattal a republikánus jelölt, *George W. Bush* megszerezte a Képviselőház többségi támogatását, így döntés implicite ide sorolható. Az 5-4 arányban meghozott *per curiam* bírói döntés nagy port kavart és azóta is a Legfelsőbb Bíróság legvitatottabb döntései közé sorolandó. Hasonló megítélés alá esett a Dél-Afrikai Köztársaságban az alkotmánybíróság által 2010. december 2-án meghozott döntés, ahol *Laurent Gbagbo* és *Alassane Ouattara* közötti elnökválasztás eredményeit (49%-54%) annulálta az akkor hatályos Dél-Afrikai Köztársaság alkotmányának 94. cikkére hivatkozva, és nevezte ki az ország elnökének *Gbagbo* jelöltet a szavazatarányok ellenére, amely civilháborúhoz vezetett a régióban. Az európai térségben is sor került az alkotmánybíróságok intervenciójára, 2016-ban az osztrák *Verfassungsgericht* semmisítette meg az elnökválasztás második fordulójának eredményét a levélszavazatok helytelen összeszámlálása és a választási eredmény idő előtti kiszivárogtatása miatt, amely által a szabad választás elve sérült.

¹⁷ BALOGH ZSOLT: Az alkotmánybíróság. In: Trócsányi László et al. (szerk): *Bevezetés az alkotmányjogba*. Orac Kiadó. Budapest, 2023. 357. p.

¹⁸ KELSEN 1988, 49. p.

¹⁹ idegen elem alatt értem innentől kezdve azon eseteket, amikor az alkotmánybíróság nem valamilyen norma vizsgálatát látja el, hanem a közvetlen a népakaratba kialakulásába avatkozik bele

²⁰ Grundgesetz, Art 21. (2)-(4)

²¹ 1958. évi október 4-ei francia Alkotmány, 58. cikk

A fenti példákon keresztül is jól látszik, hogy a választások tisztaságához az alkotmánybíróságok felügyelete olykor szükséges és indokolt, azonban a következőkben azt igyekszem alátámasztani érveimmel, hogy ezen hatáskörök az alkotmánybíróságnál való elhelyezése miatt nem egyeztethető össze az eredeti kelsen-i elképzeléssel.

3.2 Választási szabályozás lépcsői

Annak érdekében, hogy a fent említett hatásköröket rendszertanilag el tudjuk helyezni, szükséges megemlíteni a választások egyes fázisait, ahol az alkotmánybíróság vagy *Khaitan* megfogalmazásában biztosítéki szervek (*guarantor institutions*)²² meghatározó szerepet játszanak a demokrácia lényegében, a választások ismétlődő jellegében. Fontos megemlíteni azonban, hogy a szakirodalomban egységes álláspont nem létezik azzal kapcsolatban, hogy az választási szinteken belül a hatásköri eloszlás kizárólagosan vagy egymással átfedésben, és azon belül is milyen módon történjen meg, pontosan emiatt indokolt jelen esetben a téma további vizsgálata. A felosztás többféleképpen lehetséges, jelen esetben *Mozzafar-Schadler* szerzőpáros szerinti háromszintű felbontást alkalmazom,²³ hiszen ez bemutatja a választási eljárás összetettségét, és a jogi probléma pontos elhelyezése elősegíti *de lege ferenda* javaslatok megfogalmazását.

A választási eljárás első szakaszához, a törvényhozáshoz (*rule-making*) elsősorban a szabályozási keretrendszer megalkotása sorolható. Az alkotmánybíróságok szerepe jelen esetben az alkotmányellenesen működő pártok betiltásával merülhet fel, amelyre 1945 óta Európában 52 alkalommal került sor,²⁴ továbbá ide sorolható a választási földrajz (*gerrymandering*) érdekében megalkotott normák felülvizsgálata is. A *rule-application* szakaszban a fenti szabályok alkalmazására kerül sor, ahol az alkotmányos szerv szerepe például jelöltek indulásáról szóló határozat felülvizsgálatában képzelhető el. A harmadik és egyben záró fázisnak tekinthető *rule adjudication* során a választási eredmény hitelesítése történik meg és az azzal kapcsolatos viták feloldása. Jelen dolgozat tekintetében ezen szakasz bír relevanciával, hiszen a román alkotmány 146. cikk f) pontjának értelmében az alkotmánybíróság felügyeli a választás integritását és hitelesíti az eredményeket. A rendszertani besorolást követően tanulmányom záró részében azt szeretném érveimmel alátámasztani, hogy bár szükséges a fenti hatáskör a választási visszaélések elkerülése érdekében, azonban ennek elhelyezése miatt „idegen” a taláros testület működésében.

4. Érvek a hatásköráthelyezés mellett

Az államfői választások felügyeletének alkotmánybírói ellátása megítélésem szerint több oldalról megkérdőjelezhető. Egyrészt ezen testületek - mivel ahogyan korábban hangsúlyoztam, alapvetően normaösszevető szerepet látnak el - a döntés megalapozottságához szükséges választási szakértelemmel nem feltétlen rendelkeznek, az autonóm államigazgatási

²² TARUNABH KHAITAN: *Guarantor Institutions*. *Asian Journal of Comparative Law* (2021), 16: S43 (<https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/A2AF9B9E755BC1C270BC492F458FADAB/S2194607821000193a.pdf/guarantor-institutions.pdf>)

²³ SHAHEEN, MOZAFFAR-ANDREAS SCHEDLER: *Electoral Governance and Democratization*. *International Political Science Review*, 2002/23. 8.p. (https://www.jstor.org/stable/pdf/1601408.pdf?refreqid=fastly-default%3Af759cb5222b734150e540e315c6e7c10&ab_segments=&initiator=&acceptTC=1)

²⁴ ANGELA K. BOURNE-FERNANDO CASAL BÉRTOA: *Mapping ‘Militant Democracy’: Variation in Party Ban Practices in European Democracies (1945-2015)*. *European Constitutional Law Review*. 2017/13(2) 230. p. (<https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/31EEBB9E09D06398E78788741979B4E0/S1574019617000098a.pdf/mapping-militant-democracy-variation-in-party-ban-practices-in-european-democracies-1945-2015.pdf>)

szervekkel szemben, amelyeknek rendeltetése valamely alkotmányos cél független ellátása hatósági eszközökkel, és akinek a feladata a választás közvetlen lebonyolítása.

Másrésről a centralizált modellben a testület tevékenységétől idegen a bizonyítási eljárás lefolytatása, eszköze sincsen rá, ezáltal a választás integritásának megsértése esetében szükségszerűen külső szervekre kell támaszkodnia, ami kiszolgáltatottságot eredményez, amely jelen esetben a nyilvánosságra hozott román titkosszolgálati jelentésben nyilvánult meg. Mindezt alátámasztja a Velencei Bizottságnak az ügyről készült jelentésében azon állítása, miszerint a jogsértés megállapítására csakis jól alátámasztott és egyértelmű bizonyítékok alapján kerülhet sor, amely jelen esetben kifejezett kihívást jelenthet.²⁵

A probléma valódi okának kezelését is hátráltathatja ezen hatáskörtelepítés, hiszen a választási eljárás során tapasztalt hibák, hiányosságok kezelése helyett bízhatunk egy *ex post* helyreállítási lehetőségben.²⁶ A román alkotmánybíróság is a választás annulálását elsősorban a kampánytevékenység során végzett álhírterjesztésre, harmadik állam általi beavatkozásra,²⁷ a manipulált platformhasználatra²⁸ és átláthatatlan finanszírozási formára²⁹ hivatkozással tette meg, amely területek megfelelő szabályozása megítélésem szerint a jogalkotó feladata és kötelessége, ahogyan arra mellesleg a döntés 10. bekezdése is felhívja a figyelmet.

Felmerülhet továbbá a visszaélésszerű (önkényes) joggyakorlás kérdése azáltal, hogy alkotmánybírósági döntés felülvizsgálata nem lehetséges. Az osztott hatáskör megoldásul szolgálna erre a problémára, amelyben a választási bizottság által hozott döntést bíróság felülvizsgálhatja, amelyet korábban az Európa Tanács már a 2020-as jelentésében is hangsúlyozott.³⁰ Mindemellett az *ex officio* eljárás fenntartása is elképzelhető, amennyiben részletes törvényi szabályozás sorolja fel (taxatívan) azokat az eseteket, amelyek esetén az alkotmánybíróságnak eljárási kötelezettsége keletkezik, és az nem a testület kiterjesztő értelmezésén alapszik, így a választópolgárok szempontjából a jogbiztonság törvényességi követelménye is érvényesül.

Végül, de nem utolsó sorban felmerül a demokratikus erózió veszélye. Jogelméleti szempontból ebben az esetben bár a demokrácia tartalmi elemeire (alkotmányosság) hivatkozással logikailag helyesen történik meg a többségi akarat korlátozása, azonban ezen cselekedet aláássa és fokozatosan lebontja a demokrácia formális oldalát, a többség akaratát, ami, mint korábban említettem, előfeltétele az alkotmánybíráskodásnak. Egy-egy ilyen döntés önmagában is véleményalakító hatással van az állampolgárokra, ezért minden esetben mérlegelni szükséges, hogy a bizalomvédelem vagy a választások tisztasága kerüljön előtérbe. Mindemellett az alkotmánybíróság egy-egy ilyen határozatára a testület szakmaiságának és elfogulatlanságának megóvása is torzító hatással lehet, hiszen elsőfokon és véglegesen ítéleznek. Ez hosszú távon pedig oda vezethet akár, hogy a testület legitimitása megkérdőjelezhetővé válik, és ezáltal veszélybe kerül eredeti rendeltetése: (elsősorban) a törvényhozás feletti normakontroll gyakorlása.

²⁵ Venice Commission, CDL-PI(2025)00, Urgent report on the cancellation of election results by constitutional courts, para. 77.

²⁶ AZIZ Z. HUQ: Courts As Constitutional Rule-Makers. In: Tom et al. (edited): *The Entrenchment of democracy*. Cambridge University Press. 2024. 199. p. (https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/213B199FF49488BFEB124B9123DD5435/9781009447737c10_188-205.pdf/courts-as-constitutional-rule-makers-for-elections-and-parties.pdf)

²⁷ 32/2024 CCR ruling, Official Gazette No 1231, para. 13.

²⁸ 32/2024 CCR ruling, Official Gazette No 1231, para. 16.

²⁹ 32/2024 CCR ruling, Official Gazette No 1231, para. 17.

³⁰ Venice Commission, CDL-AD(2020)025, Report on election dispute resolution, para. 44.

5. Összegzés

Dolgozatomban igyekeztem egy konkrét esettanulmányból kiindulva az államfői választások ellenőrzését, mint alkotmánybíróági hatáskört több oldalról megvizsgálni. A demokrácia kétoldalú fogalmának felvázolásából jól látszódott, hogy a demokrácia alapját a többségi akarat képezi, amelybe csakis *ultima ratio* jelleggel lehet beavatkozni, és akkor is csak abban az esetben, ha az a választás kimenetélét lényegében befolyásolja, tehát elsődleges továbbra is az állampolgárok irányába a bizalomvédelem. A történelmi tapasztalatok következtében 1945 után a taláros testület az eredeti elképzeléshez képest kompetenciájában kiszélesedett, ami akkoriban indokolt volt, azonban napjainkban már a választási bizottságokon keresztül lehetséges és az általam felvázoltak szerint indokolt is a kelsen-i alapokhoz való visszatérés.

Tanulmányomban azt igyekeztem alátámasztani, hogy ezen „idegen” hatáskör, a népakaratba való közvetlen beavatkozásként értelmezendő, és szükségtelenül veszélyezteti alkotmánybíróság eredeti rendeltetését. A hatásköri megosztás a választási bizottságokon keresztül garantálni tudja a taláros testület stabil működését, amely tényező a történelmi példákon keresztül egyértelműen megállapítható, hogy napjaink alkotmányos demokráciáinak elengedhetetlen és azt éltető alkotóeleme.

Felhasznált irodalom

1. ALEXIS DE TOCQUILLE: Democracy in America [file:///C:/Users/user/Downloads/pg815-images-3\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/pg815-images-3(1).pdf) (utolsó ellenőrzés: 2025.04.04.)
2. ARISZTOTELÉSZ: Politika III. <https://mek.oszk.hu/04900/04966/04966.htm#3>
3. ANGELA K. BOURNE-FERNANDO CASAL BÉRTÓA: Mapping ‘Militant Democracy’: Variation in Party Ban Practices in European Democracies (1945-2015). *European Constitutional Law Review*. 2017/13(2) 221-247. p. <https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/31EEBB9E09D06398E78788741979B4E0/S1574019617000098a.pdf/mapping-militant-democracy-variation-in-party-ban-practices-in-european-democracies-1945-2015.pdf> (utolsó ellenőrzés: 2025.04.04.)
4. AZIZ Z.HUQ: Courts As Constitutional Rule-Makers. In: Tom et al. (edited): *The Entrenchment of democracy*. Cambridge University Press. 2024. 188-215. p. https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/213B199FF49488BFEB124B9123DD5435/9781009447737c10_188-205.pdf/courts-as-constitutional-rule-makers-for-elections-and-parties.pdf (utolsó ellenőrzés: 2025.04.04.)
5. BALOGH ZSOLT: Az alkotmánybíróság. In: Trócsányi László et al. (szerk): Bevezetés az alkotmányjogba. Orac Kiadó. Budapest, 2023. 353-378. p.
6. BRAGYOVA ANDRÁS: Alkotmánybíráskodás és demokrácia. In: Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica, 1996/49. 135-159. p. (https://acta.bibl.u-szeged.hu/6871/1/juridpol_049_135-159.pdf)
7. TARUNABH KHAITAN: Guarantor Institutions. *Asian Journal of Comparative Law* (2021), 16: S40-S59. (<https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/A2AF9B9E755BC1C270BC492F458FADAB/S2194607821000193a.pdf/guarantor-institutions.pdf>) (utolsó ellenőrzés: 2025.04.04.)
8. CSINK LÓRÁNT-SCHANDA BALÁZS: Az alkotmányosság. In: Trócsányi László et al. (szerk): Bevezetés az alkotmányjogba. Orac Kiadó. Budapest, 2023. 69-81. p.
9. HANS KELSEN: Tiszta Jogtan. ELTE Bibó István Szakkollégium. Budapest, 1988. file:///C:/Users/user/Downloads/tiszta-jogtan-reine-rechtslehre-1934-bibo-istvan-forditasaban-1937-9639149411_compress.pdf (utolsó ellenőrzés: 2025.04.04.)

10. PÓCZA KÁLMÁN: Az alkotmánybíráskodás intézménye demokráciaelméleti szempontból.
In: Berkes Lilla-Csink Lóránt (szerk.): Az ombudsmani rendszer és az alkotmánybíráskodás átalakulása. Tanulmányok az alapjogvédelem köréből. Pázmány Press. Budapest, 2015. 185-225. p.
11. SHAHEEN, MOZAFFAR-ANDREAS SCHEDLER: Electoral Governance and Democratization. *International Political Science Review*, 2002/23. 60-84.p.
https://www.jstor.org/stable/pdf/1601408.pdf?refreqid=fastly-default%3Af759cb5222b734150e540e315c6e7c10&ab_segments=&initiator=&acceptTC=1
(utolsó ellenőrzés: 2025.04.04.)

Felhasznált joganyagok

Hazai joganyagok:

1. 38/1993. (VI. 11.) AB határozat, ABH 1993, 256., 262-263.

Román joganyagok:

1. 32/2024 CCR ruling, Official Gazette No 1231.
2. Law No. 47/1992. Article 37 (1) and Law No. 370/2004. Article 3
3. Románia alkotmánya, 146. cikk f) pont

Európa Tanács és az Emberi Jogok Európai Bírósága:

4. Călin GEORGESCU vs Romania (Application no. 37327/24) Judgement of 11 February 2025, ECHR
5. Venice Commission, CDL-AD(2020)025, Report on election dispute resolution
6. Venice Commission, CDL-PI(2025)00, Urgent report on the cancellation of election results by constitutional courts

Egyéb külföldi joganyagok:

7. Német Alaptörvény
8. 1958. évi október 4-i francia Alkotmány, 58. cikk